

## بزرگان ایران زمین؛ ابوعلی سینا

در تاریخ ایران زمین شخصیت‌های فراوانی نبوده‌اند که نامشان در جهان با علم گره خورده باشد. ابوعلی سینا از جمله آنان است. میراث او برای جهان پزشکی، علم و فلسفه، بسیار ستایش شده است.



در تاریخ ایران زمین شخصیت‌های فراوانی نبوده‌اند که نامشان در جهان با علم گره خورده باشد. ابوعلی سینا از جمله آنان است. میراث او برای جهان پزشکی، علم و فلسفه، بسیار ستایش شده است.

ابوعلی حسین بن عبدالله بن سینا، حدود هزار سال پیش در سال ۳۵۹ شمسی در بخارا و در خانواده‌ای معروف و اهل علم به دنیا آمد. ۵۸ سال عمر کرد و در سال ۴۱۶ شمسی در همدان درگذشت.

او مشهور به بوعلی سینا، ابن سینا، شیخ الرئیس و یا پور سینا است.

در تقویم رسمی ایران، روز اول شهریور همزمان با زادروز او روز پزشک تعیین شده است.

این چهره از مشهورترین و تاثیرگذارترین فیلسوفان و دانشمندان ایرانی جهان اسلام شمرده شده است. او حدود ۴۵۰ کتاب در زمینه‌های گوناگون نوشت که شمار زیادی از آنها در مورد پزشکی و فلسفه است. شماری از مورخان، او را از مشهورترین دانشمندان سرزمین‌های اسلامی می‌دانند.

او در شرح‌حالی که خود تقریر کرده و شاگردش تحریر کرده، اطلاعاتی درباره زندگی‌اش داده است. طبق این نوشته‌ها، او دانش زمان خود را بی‌وقفه مطالعه می‌کرده، به تجزیه و تحلیل آنها می‌پرداخته، بر آنها می‌افزوده، و بعد طبقه‌بندی می‌کرده است.

ابوعلی سینا تبحر و توانایی خود در فقه، بحث و جدل، منطق، و هندسه را در همان ایام نوجوانی نشان داد.

درباره حافظه و استعداد کم‌نظیر او بسیار نوشته‌اند. همچنین گفته شده که او در ده سالگی کل قرآن را حفظ بوده است.

ابوعلی سینا در نوجوانی به فراگیری طب علاقه‌مند شد. هرچه از طب قدیم در دسترس بود را خواند و در جوانی چنان خبره شد که دانشمندان زمانش برای فراگیری پزشکی به او مراجعه می‌کردند.

روایت شده که وقتی در پی بیماری نوح ابن منصور سامانی، پادشاه بخارا، پزشکان دربار از درمانش عاجز ماندند، به ابوعلی سینای جوان متوسل شدند و او امیر را به شکلی معجزه‌آسا درمان کرد. این موجب جلب توجه امیر به ابوعلی سینا شد.

پس از آن هم ابوعلی سینا به دربار حاکمان وقت نزدیک بود؛ قرابتی که گاه برایش مایه دشواری و خطر می‌شد و به همین خاطر خیلی جابه‌جا می‌شد. او بخارا، ری و اصفهان را خانه خود می‌دانست اما نهایتاً در سفری به همدان، در سن ۵۸ سالگی درگذشت.

راز موفقیت

پیتر آدامسون، استاد فلسفه باستان و قرون وسطی در دانشگاه کینگز کالج لندن، مدت‌هاست زندگی ابن‌سینا را مطالعه می‌کند.

او معتقد است ابوعلی سینا درباره دانش و مهارتش اعتماد به نفس داشت. او این اطمینان را در کودکی به دست آورد چون واقعا کودکی استثنایی بود.

آقای آدامسون یادآوری می‌کند که طبابت در محضر امیر سامانی، بسیار مهم و حساس بوده و همین نشان می‌دهد که ابوعلی سینا به عنوان یک مرد جوان، چه قدر در زمان خود اعتبار و آبرو داشت.

پادشاه ابوعلی سینا در درمان سلطان، دسترسی به کتابخانه سلطنتی بزرگ و ارزشمند دربار سامانیان بود. خود او در روایتش از زندگی، می‌گوید کتاب‌هایی در این کتابخانه سلطنتی دیده که هیچ کس و حتی خودش از وجودشان باخبر نبوده است.

برخی از مورخان، راز موفقیت و پیشرفت ابوعلی سینا را در دسترسی او به این منابع علمی شمرده‌اند.

پیتر آدامسون می‌گوید: دربار سامانی به ابوعلی سینا این فرصت را داد تا با دقت روی آثار بسیاری از متفکران کار کند که نمی‌توانست آن‌ها را جای دیگری پیدا کند. علاوه بر این ابوعلی سینا به شدت تلاش کرد تا توانایی نقادی خود را فعال کند و ببیند که آیا این متفکران به همان خوبی که درباره‌شان گفته می‌شود هستند یا نه.

یک افسانه تاریخی می‌گوید ابوعلی سینا این کتابخانه را به آتش کشید تا کس دیگری نتواند به کتاب‌ها دسترسی پیدا کند. اما آقای آدامسون آن را رد می‌کند و می‌گوید می‌توان مطمئن بود که چنین داستانی حقیقت ندارد.

پیتر بورمن از گروه تاریخ باستان دانشگاه وارویک لندن معتقد است ابوعلی سینا دانشی دایرةالمعارفی داشته است. او همچنین به مهارت ابوعلی سینا در به خاطر سپردن اطلاعات و فهم و استفاده از آن‌ها اشاره می‌کند.

قانون برای پزشکی

آرامگاه بوعلی سینا در همدان

ابوعلی سینا بیش از ۴۰۰ رساله علمی از خود بر جای گذاشت که شاهکار آن‌ها، کتاب قانون است. این کتاب به عنوان سنگ بنای پزشکی امروز جهان شناخته شده و به ۱۹ زبان ترجمه شده است.

کتاب قانون رویکردی کلی‌نگر به سلامت بدن انسان دارد و به زمان خوردن و آشامیدن و آنچه باید خورد و نوشید پرداخته است تا ورزش‌های مفید برای سلامت بدن، و همین‌طور از تمرین‌هایی برای فعال‌نگه‌داشتن مغز تا شرح امراض در این کتاب آمده است.

یکی از مهم‌ترین مشخصه‌های این کتاب، توجه به تاثیر تغذیه بر سلامت روح و جسم انسان است. موضوعی که ظاهراً تا آن زمان کسی به آن نپرداخته بود.

پیتر بورمن درباره اهمیت این کتاب می‌گوید: نبوغ ابن‌سینا در این بود که اطلاعات را خیلی خوب دسته‌بندی می‌کرد و این کار برای مخاطبانش بسیار راحت می‌کرد. می‌توان گفت او یک کتاب راهنما تهیه کرد که نه تنها در جهان عرب و ایران، بلکه در غرب نیز از آن استفاده می‌شد. این کتاب موفق‌ترین کتاب علم پزشکی در دانشگاه‌های اروپا شد.

قانون ابوعلی سینا تا قرن هفدهم میلادی کتاب درسی متداول در پزشکی بود و امروز هم منبعی مهم برای محققان است.

این کتاب، علم پزشکی را تحت تاثیر قرار داد.

بورمن می‌گوید: "ابن‌سینا از اساس شیوه طبابت رو تغییر داد. علم پزشکی چه در غرب و چه در شرق، به واکنشی به این کتاب تبدیل شد و از آن بهره برد."

به گفته این تاریخ‌پژوه، ابوعلی سینا بخش عظیمی از سنت طب قرون وسطایی است.

هنوز هم در بعضی از نقاط شبه‌قاره هند، بر اساس دستورات ابوعلی سینا دارو تهیه می‌شود. گفته می‌شود او نخستین کسی بود که تاثیر ضدعفونی‌کنندگی الکل را کشف کرد و زخم معده و حتی تومورهای مغزی را پیدا کرد.

پیتر بورمن از گروه تاریخ باستان دانشگاه وارویک لندن صریحا می‌گوید اگر ابن‌سینا نبود، علم پزشکی‌ای که ما امروز می‌شناسیم، وجود نداشت.

## شفا برای فلسفه

اما دایره دانش و توان ابوعلی سینا به پزشکی محدود نشد. او در فلسفه نیز موثر بوده است. او معتقد بود تسلط بر فلسفه برای یک دانشمند، کمال است.

از جمله مهم‌ترین آثار او در این حوزه، کتاب شفا است.

دیمیتری گوتاس، استاد دانشگاه بیل آمریکا که درباره فلسفه ابوعلی سینا تحقیقات زیادی انجام داده، دست‌آوردهای فلسفی او را بر یافته‌های پزشکی‌اش مقدم می‌داند.

آقای گوتاس با اشاره به این‌که در غرب ابوعلی سینا را بیشتر به عنوان پزشک می‌شناسند چون نسبت به او و آثارش یک بی‌توجهی نسبی وجود داشته، می‌گوید: "ابوعلی سینا پیش از هر چیز فیلسوف بود و بیشتر آثارش درباره فلسفه است. در واقع پزشکی برای او یک مشغولیت دوم و حتی سوم به شمار می‌رفت."

ابو علی سینا در فلسفه ابتدا پیرو ارسطو بود. بعدها به لطف فلاسفه پیشینش مثل فارابی، به اشراق رو آورد و به نظام فلسفی منسجمی دست پیدا کرد.

دیمیتری گوتاس درباره دست‌آورد ابوعلی سینا در این حوزه، می‌گوید او توانست به تفکر فلسفی نظام ببخشد؛ تفکری که به ویژه در جهان اسلام آن‌زمان، نامنجم و به‌هم‌ریخته شده بود.

به گفته آقای گوتاس، ابن‌سینا توانست تمام پیشرفت‌های فلسفی پیشین در جهان اسلام را با هم ترکیب کند و آن‌ها را بدل به یک نظام بسیار منسجم و منظم کند. با به‌کارگرفتن این نظام، به مسائل و مشکلاتی پاسخ داد که برای جهان اسلام جالب بود.

معروف است که ابوعلی سینا در مطالعه و تحقیق افراط می‌کرد و کمتر زمانی بود که شب‌زنده‌داری نکند. او به طیف گسترده‌ای از موضوعات علاقه‌مند بود و همین گستره دانش، او را در میان دیگر دانشمندان، متمایز کرده است.

ابوعلی سینا به اصطلاح یک علامه و بحرالعلوم بود؛ مثل خیلی دیگر از متفکران زمان خود در جهان اسلام. دیمیتری گوتاس می‌گوید نظام آموزشی آن‌زمان این‌طور بود که افراد توقع داشت دانش وسیعی داشته باشند.

این استاد دانشگاه بیل آمریکا می‌گوید: "طبیعتا این افراد در یک یا دو حوزه از خود استعداد نشان می‌دادند ولی بر اساس آنچه در نوشته‌های ابوعلی سینا می‌بینیم، او دانش وسیعی داشته و در زندگی‌نامه خودنوشته‌اش حتی می‌گوید که مدتی قضاوت می‌کرده است."

دیمیتری گوتاس درباره اهمیت ابوعلی سینا در تاریخ علم و فلسفه بشر می‌گوید: "او در هر جامعه‌ای فردی برجسته محسوب می‌شود و کل دنیا به او افتخار می‌کند."

او یادآوری می‌کند این‌که ابن‌سینا چنین شخصیت بزرگی شده، به این‌خاطر بوده که در جامعه‌ای زندگی می‌کرده که به او به عنوان فردی با استعداد، این فرصت داده شده که چنین آثاری خلق کند. آن‌چه مهم است زمینه اجتماعی و بافت فکری زمان ابوعلی سینا بوده که به او اجازه ظهور داده است.